

Gabriela JELITTO-PIECHULIK
Uniwersytet Opolski (Opole)

Recepcja twórczości Ricardy Huch w Niemczech – wokół jubileuszu 150. rocznicy urodzin poetki w 2014 roku*

Streszczenie: Niniejszy artykuł przedstawia stan badań nad recepcją twórczości niemieckiej pisarki Ricardy Huch w Niemczech wokół jubileuszu 150. rocznicy jej urodzin w 2014 roku. Renesans recepcji życia i twórczości Huch w roku jubileuszowym można rozpatrywać w następujących kategoriach: konferencje i sympozja, odczyty, wystawy i wizualizacje, oficjalne uroczystości w Turynii, utworzenie strony internetowej poświęconej życiu, twórczości i recepcji dzieła autorki oraz publikacje będące zwieńczeniem naukowym roku jubileuszowego. Inicjatywy podjęte przez naukowców, społeczników i lokalne instytucje samorządowe skierowane do różnych grup społecznych w Niemczech pokazały, że twórczość pisarska Ricardy Huch może zainspirować współczesnego niemieckiego czytelnika. Kolejnego renesansu poczytności dzieł można spodziewać się w roku 2017, w którym przypada 70. rocznica śmierci pisarki oraz 500. rocznica reformacji, której Huch poświęciła rozprawy religijno-światopoglądowe nawiązujące do postaci Marcina Lutra.

Słowa kluczowe: Ricarda Huch, recepcja literatury niemieckiej XIX i XX wieku, reformacja, Marcin Luter, Turynia.

Rok 2014 był czasem szczególnym dla recepcji twórczości Ricardy Huch w Niemczech. Niemieckie instytucje kulturotwórcze podjęły za sprawą wąskiego kręgu naukowców i osób zainteresowanych, wśród których należy wymienić Gerda Biegela, Volkera Wahla, Katrin Lemke, Gesę Dane, Juttę Bendt i Corda-Friedricha Berghahna, liczne inicjatywy mające na celu ponowne rozpropagowanie dorobku pisarskiego oraz biografii Ricardy Huch wśród współczesnych Niemców.

* Poniższy artykuł stanowi kontynuację tekstu autorki *Recepcja twórczości Ricardy Huch w Polsce*, który ukazał się w „Transfer. Reception Studies” 2016, t. 1, s. 31–49.

Ricarda Huch przyszła na świat 18 lipca 1864 roku w Brunzshwiku w rodzinie z tradycjami kupieckimi¹. W wieku 19 lat podjęła decyzję o rozpoczęciu studiów uniwersyteckich i udała się w tym celu do Szwajcarii². Studia z uzyskaniem tytułu doktora nauk humanistycznych w zakresie historii ukończyła już w roku 1891. Po pierwszych sukcesach wydawniczych świadomie wybrała zawód niezależnej pisarki. Za tym, że jej decyzja była słuszną, przemawia fakt, iż w roku 1929 Ricarda Huch była wymieniana jako pretendentka do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury³. 'Przegrała' jednak z Tomaszem Mannem, który tę prestiżową nagrodę otrzymał głównie za powieść *Buddenbrockowie* (1901). Nadmienić należy, że Ricarda Huch już w roku 1893 wydała swą debiutancką powieść *Erinnerungen von Ludolf Ursleu, dem Jüngerem* [Wspomnienia Ludolfa Ursleu juniora]⁴, będącą poniekąd powieścią autobiograficzną i traktującą o upadku hanzeatyckiej rodziny kupieckiej, stając się jednocześnie prototypem tego gatunku powieści niemieckiej. Sam Tomasz Mann, włączając się w debatę intelektualistów odnośnie do potencjalnego kandydata do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 1929, w liście do Gerarda Hauptmanna podkreślił, że byłoby to europejskim skandalem, gdyby to zaszczytne wyróżnienie otrzymał Arno Holz i konstatuje, że z całego serca życzyłoby tej nagrody „naszej mądrej i znaczą-

¹ Ricarda Huch opisuje koligacje rodzinne w swoich wspomnieniach *Erinnerungen an das eigene Leben* w rozdziale *Kindheit und frühe Jugend* [Dzieciństwo i wczesna młodość] z roku 1938. Przodkowie jej ojca, Ricarda Huch, osiedlili się w Brunzshwiku w XVIII wieku. Dziadek ze strony ojca Heinrich Huch (1788–1858), właściciel karczmy i kupiec, postrzegany był jako poszukiwacz przygód. W roku 1830 wyemigrował do Porto Alegre w Brazylii i założył tam firmę handlową. Zasłużył się również dla mieszkańców Brunzshwiku, zakładając straż pożarną (zob. R. Huch, *Erinnerungen an das eigene Leben*, Ullstein Werkausgaben, Frankfurt am Main – Berlin – Wien 1982, s. 58–59). Dziadek ze strony matki, Johann Justus Hähn (1806–1876), był radcą policji w Brunzshwiku (zob. *Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs im Schiller-Nationalmuseum Marbach am Neckar. 7. Mai – 31. Oktober 1994 Schiller-Nationalmuseum Marbach*, red. J. Bendt, K. Schmidgall, U. Weigl, Deutsche Schillergesellschaft, Marbach am Neckar 1994, s. 18). Odnośnie do jej stosunków z rodzicami, Ricardem Huchem (1830–1887) oraz Emie Huch (rod. Hähn, 1842–1883), wymownym staje się cytat wypowiedzi Ricardy do przyjaciółki Marie Baum, w którym stwierdza: „Po matce odziedziczyłam wszechstronny intelekt, a po ojcu smutne serce” (M. Baum, *Leuchtende Spur. Das Leben Ricarda Huchs*, Rainer Wunderlich Verlag Hermann Leins, (4. Aufl.), Tübingen 1964, s. 17. Zob. również: R. Huch, *Du, mein Dämon, Meine Schlange... Briefe an Richard Huch 1887–1897*, red. A. Gabrisch, Wallstein Verlag, Göttingen 1998).

² Zob. wspomnienia Ricardy Huch dot. okresu jej studiów w Zurychu: R. Huch, *Frühling in der Schweiz*, [w:] eadem, *Erinnerungen an das eigene Leben*, s. 177–243.

³ Zob. C. Koepcke, *Ricarda Huch ihr Leben und ihr Werk*, Insel Verlag, Frankfurt am Main – Leipzig 1996, s. 257.

⁴ Do roku 1920 ukazało się łącznie 31 wznowień tej powieści.

cej Ricardzie Huch”⁵. Tomasz Mann w 60. rocznicę urodzin pisarki nazwał ją „najznamienitszą kobietą w Niemczech, [...] jak i prawdopodobnie na świecie”⁶. Ricarda Huch nie uznała jednak tej oceny za komplement, gdyż stwierdziła, że podkreślenie jej kobiecości dyskredytuje ją jako intelektualistkę, abstrahując od przynależności płciowej⁷.

Najtrafniej życie i dzieło Ricardy Huch podsumowała Hiltrud Häntzschel w wykładzie *Ricarda Huch* wygłoszonym 26 maja 2014 roku w ramach projektu *München leuchtet für die Wissenschaft – Berühmte Forscher und Gelehrte* [Monachium świeci przykładem nauki – znani badacze i myśliciele], zainicjowanego przez „alpha ARD-Bildungskanal”:

Osobowość Ricardy Huch konfrontuje nas dzisiaj z niesłuchaniem niezależnym sposobem życia, wyjątkową nowoczesnością w jej młodości, zaskakującymi antypostępowymi poglądami, podobnie jak i decyzjami politycznymi, które muszą zawstydzają niejednego jej współczesnego obywatela odwagą oraz integralnością, brakiem jakiegokolwiek zabarwienia ideologicznego. Jej dorobek pisarski przekracza poetyckie granice gatunkowe, żongluje między beletrystyką a naukowością, co stało się argumentem krytyki ze strony innych twórców literatury⁸.

⁵ Tekst w oryginale: „unserer klugen und bedeutenden Ricarda Huch“, T. Mann, *Briefe*, Bd. 1: *Briefe 1889–1936*, red. E. Mann, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1996, s. 295. Wszystkie przytoczone cytaty zostały podane w przekładzie autorki artykułu.

⁶ Tekst w oryginale: Die „erste Frau Deutschlands, [...] wahrscheinlich [...] Europas“, T. Mann, *Zum sechzigsten Geburtstag Ricarda Huchs 1924*, [w:] idem, *Über deutsche Literatur. Ausgewählte Essays, Reden und Briefe*, Philipp Reclam jun., Leipzig 1975, s. 295. Zob. również A. Seghers, *Ricarda Huch*, [w:] *Begegnungen und Würdigungen. Literarische Porträts von Carl Spitteler bis Klaus Mann*, red. P. Goldamer, Rostock-Hinstorff, Rostock 1984, s. 114.

⁷ Ricarda Huch sama nigdy nie postrzegала siebie jako walczącej o równouprawnienie kobiet feministki, mimo iż prowadziła życie wyemancypowanej intelektualistki (zob. G. Jelitto-Piechulik, *‘Frühling in der Schweiz’ – deutsche Exilerfahrungen in geschichtlichen Kontexten*, [w:] *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Freiheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt*, red. G. Jelitto-Piechulik, M. Jokieli, M. Wójcik-Bednarz, LIT Verlag, Wien 2015, s. 161–178). Jako historyk stworzyła portrety silnych kobiet, tzw. „Mannsweiber” [babochłopów], posiadających demoniczną moc przetrwania oraz chęć walki i przewyższających swych męskich konkurentów (zob. W. Maierhofer, *Ricarda Huch. ‘Der große Krieg in Deutschland’ (1912–14). Lob- und Schreckensbilder von ‘Teufelsweibern’*, [w:] eadem, *Hexen – Huren – Teufelsweiber. Bilder des Weiblichen in Erzählwerken über den Dreißigjährigen Krieg*, Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 2005, s. 305–327.

⁸ Tekst w oryginale: „Die Persönlichkeit Ricarda Huchs konfrontiert und heute mit einer ungewöhnlich unabhängigen Lebensweise, einer außergewöhnlichen Unzeitgemäßheit in ihrer Jugend, mit befremdend rückschrittlichen Positionen ebenso wie mit politischen Entscheidungen, die an Mut und Integrität, am Fehlen jeglicher Ideologiefälligkeit so manchen Zeitgenossen beschämen mußten. Ihr Oeuvre überschreitet die Genregrenzen, changiert zwischen Belletristik und Wissenschaft, was ihr von der Zunft der letzten nicht

Häntzschel w swej wypowiedzi podkreśla wielowątkowość i różnorodność gatunkową dzieła Ricardy Huch, której pierwsze próby pisarskie wywodziły się z zauroczenia romantyzmem. Zwieńczeniem jej zainteresowania tą epoką literacką była dwutomowa rozprawa *Blütezeit der Romanik* [Okres rozkwitu romantyzmu] (1899) oraz *Ausbreitung und Verfall der Romantik* [Rozpowszechnienie i upadek romantyzmu] (1902), w której Huch teoretyzuje, posiłkując się poglądami wczesnych romantyków. Opisuje swoiste rozdarcie zakorzenione we wnętrzu człowieka między świadomością a nieświadomością, światem zewnętrznym a wewnętrznym, naturą a poznaniem. Celem twórczości, według Huch, nie jest zniesienie owej biegunowości, lecz produktywna transformacja w myśl postulat: „Instynkt przeobrazić w sztukę, to, co nieświadome, w wiedzę”⁹.

W kolejnym etapie twórczości, obejmującym lata 1911–1927, Ricarda Huch odchodzi poniekąd od zainteresowania „romantycznością” w szerszym tego słowa znaczeniu i zgodnie z cytowanym powyżej stwierdzeniem zwraca się ku wiedzy, wpływającej z intelektu, doświadczenia i obserwacji przemian zachodzących w życiu politycznym i społecznym jej czasów. W przededniu wybuchu I wojny światowej kończy trzypięciotomową powieść historyczną *Der große Krieg in Deutschland*¹⁰ [Wielka wojna w Niemczech],

selten angekreidet wurde“, źródło: <http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/alpha-camups> [dostęp: 20.04.2016]. Wykład ten stał się przyczynkiem do artykułu H. Häntzschel, *Die Unzeitgemäße Ricarda Huch – eine Schriftstellerin der Grenzüberschreitungen: lebensgeschichtlich, poetisch, wissenschaftlich, politisch*, [w:] *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft. Funktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch*, red. C.-F. Berghahn, J. Paulus, J. Röhnert, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2016, s. 17–30; zob. również: H. Häntzschel, *Ricarda Huch (1864–1947). Eine Frau zwischen Dichtung und Geschichtsschreibung*, [w:] *München Leuchtet für die Wissenschaft. Berühmte Forscher und Gelehrte*, Bd. 2, red. U. Leutheusser, H. Nöth, Alitera Verlag, München 2008, s. 56–77.

⁹ H. Häntzschel, *Ricarda Huch (1861–1947)*, s. 56–77, tutaj s. 57. Stwierdzeniem tym Ricarda Huch nawiązuje do postulat wczesnych romantyków, głównie do Novalisa (zob. R. Huch, *Novalis*, [w:] eadem, *Gesammelte Werke*, Bd. 6: *Literaturgeschichte und Literaturkritik*, red. W. Emrich, Kiepenheuer und Witsch, Köln 1969, s. 74–89, tutaj s. 100; R. Saffrankski, *Romantik. Eine deutsche Affäre*, (4. Aufl.), Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 2007, s. 109–132; G. Jelitto-Piechulik, *Modernitätskrise und Mentalitätswandel an zwei Jahrhundertsschwellen – Wilhelm Diltheys und Ricarda Huchs Novalis-Charakteristiken*, [w:] *Die Romantik in heutiger Sicht. Studien und Aufsätze*, red. G.B. Szewczyk, G. Jelitto-Piechulik, Neisse Verlag, Dresden 2017, s. 211–224).

¹⁰ Tom 1 z roku 1912 nosi tytuł *Vorspiel* [Gra wstępna] i obejmuje wydarzenia z lat 1585–1620, tom 2 z roku 1912 zatytułowany jest *Der Ausbruch des Feuers* [Wybuch pożaru] i ukazuje okres 1620–1632, tom 3 *Der Zusammenbruch* [Upadek] z roku 1914 przedstawia lata 1633–1650. W roku 1929 Huch ponownie wydała w Lipsku te trzy części pod wspólnym tytułem *Der Dreißigjährige Krieg* [Wojna Trzydziestoletnia].

traktującą o wojnie trzydziestoletniej. Ricarda Huch jako historyk staje się przeciwnikiem idei państwa centralistycznego, które ogranicza swobody osobiste swoich obywateli i uniemożliwia rozwój społeczno-polityczny zgodny z tradycją danego narodu. To właśnie pojęcie tradycji oraz światopoglądowe odniesienie do religii stają się dla Huch orężem w walce przeciw narodowemu socjalizmowi Trzeciej Rzeszy¹¹. Ricarda Huch nie emigruje po roku 1933, stwierdza jednak:

To, co obecny rząd nakazuje, aby stało się cechą narodu, nie jest moją niemieckością. Centralizację, przymus, brutalne metody, dyfamację myślących inaczej, chępliwą samochwałę uważam za nieniemieckie i zgubne (tłum. G.J.-P.)¹².

Upadek Trzeciej Rzeszy w 1945 roku postrzega Huch jako swego rodzaju karę za utratę własnej godności narodowej, zaślepienie przekonaniem o wyższości i zaprzecanie się idei zła i przemocy. Jako pierwsza podejmuje pracę nad udokumentowaniem historii ruchu oporu w Niemczech po 1944 roku¹³.

Wymienione aspekty życia i twórczości Ricardy Huch znalazły odzwierciedlenie w licznych projektach i publikacjach oscylujących wokół wyda-

¹¹ Po zamknięciu roku jubileuszowego Ricardy Huch w prasie lokalnej w Brunszwiku rozpętała się burzliwa dyskusja na temat: Czy Ricarda Huch nie popierała idei narodowosocjalistycznych? Takie pytanie postawił Friedrich Walz, ostro skrytykowany przez profesora historii Gerda Biegela za błędne odczytanie tez Huch jako historyka reprezentującego linię narodowo-konserwatywną, a nie narodowosocjalistyczną (zob. M. Jasper, *Ricarda Huch – Vorkämpferin der Nazis?*, „Braunschweiger Zeitung”, 9.07.2015, źródło: <http://www.braunschweiger-zeitung.de/kultur/atricle151940081/Ricarda-Huch-Vorkaempferin-der-Nazis.html> [dostęp: 29.07.2015]).

¹² Tekst w oryginale: „Was die jetzige Regierung als nationale Gesinnung vorschreibt, ist nicht mein Deutschtum. Die Zentralisierung, den Zwang, die brutalen Methoden, die Diffamierung Andersdenkender, das prahlerische Selbstlob halte ich für undeutsch und unheilvoll“, cyt. za: *Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs*, s. 327). Wyznanie to złożyła Ricarda Huch w liście z 9 kwietnia 1933 roku do przewodniczącego Sekcji Literaturoznawczej Pruskiej Akademii Sztuk, Maxa von Schillingsa, deklarując tym samym wystąpienie z tej prestiżowej instytucji, do której należała od 1926 roku jako pierwsza kobieta (zob. W. Delabar, *Dichterin unter Dichtern. Ricarda Huch in der Sektion für Dichtkunst der Preußischen Akademie der Künste*, [w:] *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft*, s. 87–103).

¹³ Zob. *Ricarda Huch. In einem Gedenkbuch zu sammeln... Bilder deutscher Widerstandskämpfer*, red. W.M. Swiedrzik, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig 1998. Publikacja stanowi uzupełnione wydanie manuskryptów Ricardy Huch obrazujących etapy jej pracy nad niemieckim ruchem oporu. Swiedrzik jako pierwszy opublikował szkice, fragmenty charakterystyk oraz korespondencję Huch z rodzinami i przyjaciółmi pomordowanych. Zob. *Ricarda Huch. In einem Gedenkbuch*, s. 171–235. Tego typu materiałów nie ma w wydaniu Wilhelma Emricha. Zob. R. Huch, *Gesammelte Werke*, Bd. 5: *Gedichte, Dramen, Reden, Aufsätze und andere Schriften*, red. W. Emrich, Kiepenheuer und Witsch, Köln 1971, s. 963–1047.

rzeń jubileuszowego roku 2014. Na inicjatywy te składały się: konferencje i sympozja, odczyty, wystawy i wizualizacje, oficjalne uroczystości w Turynii, utworzenie strony internetowej poświęconej życiu, twórczości i recepcji dzieła Huch oraz publikacje będące zwieńczeniem naukowym roku jubileuszowego. Przyjrzyjmy się wybranym inicjatywom.

Odczyty i konferencje naukowe

Poświęcone 150. rocznicy urodzin Ricardy Huch konferencje naukowe, sympozja oraz odczyty nawiązywały do wieloaspektowości dzieła pisarki. Przedsięwzięcia te odbywały się głównie w Brunzswiku, jej mieście rodzinnym. Prym wiódł tutaj Uniwersytet Techniczny w Brunzswiku – Instytut Historii Regionalnej Brunzswiku pod kierownictwem prof. Gerda Biegela, który w okresie od maja do listopada 2014 roku był organizatorem cyklu siedmiu wykładów *Huch 150*¹⁴. Wykłady te skupiały się m.in. wokół problematyki wewnętrznej emigracji lat 1933–1945, okresu I wojny światowej, kwestii społecznych początku XX wieku oraz walki o równouprawnienie kobiet w wieku XIX¹⁵.

Pozostałe odczyty wygłoszone w roku jubileuszowym oscylowały głównie wokół aspektów biografii pisarki. Można tutaj przytoczyć następujące wystąpienia: *Ricarda Huch – Stationen ihres Lebens und Schwerpunkte ihres Schaffens* [Ricarda Huch – stacje życia i najważniejsze aspekty jej twórczo-

¹⁴ Na cykl wykładów składały się następujące wystąpienia: *‘Was die jetzige Regierung als nationale Gesinnung vorschreibt, ist nicht mein Deutschtum’*. Ricarda Huch im Widerstand gegen den Nationalsozialismus [‘To co obecny rząd określa mianem postawy narodowej, nie jest moją niemieckością’. Ricarda Huch w sprzeczności z narodowym socjalizmem] (19.05.2014); *‘Das Leben der Benachteiligten in der Gesellschaft’*. Ricarda Huchs Roman *‘Aus der Triumphgasse’* [‘Życie pokrzywdzonych w społeczeństwie’. Powieść Ricardy Huch ‘Z uliczki triumfu’] (16.06.2014); *‘Frau von europäischer Geltung’*. Ricarda Huchs *Lebensstationen von Braunschweig bis Jena* [‘Kobieta o europejskim usposobieniu’. Stacje życia Ricardy Huch od Brunzswicku do Jeny] (21.07.2014); *‘Freundinnen, die mir so gut wie Familie wurden’*. Ricarda Huch – *Frauenstudium und Frauenfreundschaft* [‘Przyjaciółki, które stały się moją rodziną’. Ricarda Huch – studia kobiet oraz przyjaźń kobieca] (18.08.2014); *‘Der Krieg ist auf Gewalttätigkeit und Zerstörung gegründet’*. Ricarda Huch und der Erste Weltkrieg [‘Wojna opiera się na przemocy i zniszczeniu’. Ricarda Huch i I wojna światowa] (15.09.2014); *‘Mir schmeckt eure Zeit nicht mehr’*. Ricarda Huchs Roman *‘Der Fall Deruga’* [‘Nie smakuje mi wasz czas’. Powieść Ricardy Huch ‘Przypadek Derugi’] (20.10.2014); *‘Gehschlafen, mein Herz, es ist Zeit’*. Ricarda Huchs *letzte Jahre* [‘Idź spać, moje serce, już czas’. Ostatnie lata życia Ricardy Huch] (17.11.2014). Wszystkie wykłady zostały wygłoszone w Brunzswiku i były skierowane raczej do lokalnej publiczności.

¹⁵ Zob. <http://www.der-loewe.info/neue-briefmarke-mit-ricarda-huch/> [dostęp: 25.04.2016].

ści] Evy Jobst, czy też *Ricarda Huch – die Summe des Lebens* [Ricarda Huch – podsumowanie życia] autorstwa Katrin Lemke. Drugą grupę stanowiły wystąpienia poświęcone kwestii zaangażowania historycznego Huch. I tak przykładowo można wymienić: *Ricarda Huch: Tradition der Freiheit* [Tradycja wolności w dziele R. Huch] Hartmuta Scheiblego; *Literatin der Rebellen – Ricarda Huch – eine braunschweigische Historikerin und Literatin* [Pisarka rebeliantów – Ricarda Huch – historyk i pisarka z Brunzswiku] Gerda Biegela; *Historische Verortung bei Ricarda Huch* [Historyczne zakorzenienie w twórczości Ricardy Huch] Kristiny Maidt-Zinke. Trzecią grupę tematyczną stanowiły odczyty dotyczące romantyzmu w ujęciu Huch, a mianowicie: *Ricarda Huch. Goethe und die Romantik* [Ricarda Huch. Goethe i romantyzm] Gesy Dane oraz *Es ist nun ein Schatten da, der nicht mehr weggeht* [Pozostaje tylko cień, który nie chce zniknąć] Katrin Lemke.

Zastanawiającym pozostaje fakt, że w dalszym ciągu w kręgu zainteresowań badaczy przy powstawaniu kolejnych rozpraw pozostają wątki biograficzne autorki. Tylko nieliczni z nich 'z odwagą' podejmują trud analizy i interpretacji poszczególnych dzieł, stanowiących kompleksy myślowe, a co za tym idzie pozostających niezwykle trudnymi do rozszyfrowania¹⁶.

W roku jubileuszu pisarki podjęto również próby przywrócenia twórczości Ricardy Huch na międzynarodową arenę czytelniczą i literaturoznawczą. Jako przykład może posłużyć tutaj zorganizowana przez Instytut Germanistyki Uniwersytetu Technicznego w Brunzswiku pod opieką naukową prof. Corda-Friedricha Berghahna międzynarodowa konferencja naukowa *Von Braunschweig in die Welt: Ricarda Huch zum 150. Geburtstag* [Z Brunzswiku w świat: z okazji 150. rocznicy urodzin Ricardy Huch], która odbyła się 14–16 lipca 2014 r. w Brunzswiku¹⁷. Pokłosem jest tom: *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft – Fiktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch* [Poczucie historii oraz siła twórcza – proces fikcjonalizacji, poetyka gatunku oraz refleksja odautorska w dziele Ricardy Huch] wydany w 2016 r. nakładem wydawnictwa uniwersyteckiego Winter w Heidelbergu.

¹⁶ Marcel Reich-Ranicki ubolewa nad faktem, że współczesny czytelnik niemiecki nie chce sobie zadać trudu, aby odkryć przestrzeń intelektualną pisarki. Por. M. Reich-Ranicki, *Ricarda Huch, der weiße Elefant*, [w:] *Ricarda Huch. Studien zu ihrem Leben und Werk. Aus Anlaß des 120. Geburtstages (1864–1984)*, red. H.-W. Peter, PP-Verlag, Braunschweig 1985, s. 1–10. Również Cord Berghahn w wypowiedzi w „Braunschweiger Nachrichten” z 17.07.2014 r. wskazuje na trudności czytelnika pochylającego się nad niezwykle obszer- nym i kompleksowym dziełem pisarki. Por. C. Berghahn, *Strakte Frau, schwere Lektüre*, źródło: <http://www.braunschweiger-zeitung.de/kultur/article151530776/Starke-Frauschwere-Lektuere.html> [dostęp: 29.09.2016].

¹⁷ Program konferencji jest dostępny na stronie: http://www.braunschweig.de/kultur/literatur/ricarda_huch/Symposium.html [dostęp: 10.10.2016].

Do naukowych inicjatyw o zasięgu regionalnym należało m.in. sympozjum historyczne *Ricarda Huch und die Geschichte* [Ricarda Huch a historia] zorganizowane 21–22 listopada 2014 roku w rodzinnym mieście Ricardy Huch przez prof. Gerda Biegela, które unaocznilo potrzebę odkrywania twórczości pisarki, a w szczególności jej rozpraw historycznych, mogących zawierać – ze względu na ich konserwatywny oraz moralno-religijny charakter – nadal aktualne przesłania dla współczesnych czytelników¹⁸.

Wystawy i wizualizacje

Miasto Jena, w którym Huch mieszkała w latach 1936–1947, postanowiło uczcić jubileusz pisarki i przygotowało w Romantikerhaus [Domu Romantyków] wystawę *Lebens-Spuren. Caroline Schlegel und Ricarda Huch in Jena*¹⁹ [Ślady życia. Caroline Schlegel i Ricarda Huch w Jenie], którą można było zwiedzać w okresie od 6 lipca do 13 października 2013 roku. Celem wystawy było ukazanie zarówno podobieństw w postrzeganiu świata i człowieka przez Caroline Schlegel i Ricardę Huch, jak i różnic światopoglądowych, uwarunkowanych epoką historyczną, a także stopnia oddziaływania obydwu pisarek na literaturę niemiecką ich czasów²⁰.

Poczta niemiecka upamiętniła rocznicę urodzin pisarki, wydając specjalny znaczek okazjonalny o nominale 1,45 euro²¹. Na znaczku obok wize-

¹⁸ Zob. sprawozdanie pokonferencyjne: *Regionalgeschichtliches Symposium. Ricarda Huch und die Geschichte* [Symposium regionalno-historyczne. Ricarda Huch a historia], źródło: https://www.braunschweig.de/kultur/literatur/ricarda_huch/Huch_Ricarda_und_die_Geschichte_Symposium_21_und_22_11.2014.pdf [dostęp: 25.09.2016].

¹⁹ Wystawa ta upamiętniała również 250. rocznicę urodzin Caroline Schlegel przypadającą na 2 września 2013 roku.

²⁰ Zauważenie Ricardy Huch romantyzmem można zauważyć podczas jej studiów w pracy nauczycielskiej w Wyższej Szkole dla Dziewcząt w Zurychu. Przemyślenia odnośnie do romantyzmu niemieckiego prezentuje Huch szerszej publiczności dopiero podczas wykładów wygłaszanych od października 1896 roku w Bremie w ramach „Vortragsslyzeum” [Liceum Wykładowego], inicjatywy pedagogicznej zainicjowanej przez Dorę Gildemeister. Por. R. Huch, *Du, mein Dämon*, s. 511–512, 547–548, 791–795.

²¹ Na serie znaczków wydanych w roku 2014 przez niemiecką pocztę składało się łącznie 50 nowych znaczków z następujących dziedzin: państwo i społeczeństwo, sztuka i kultura, nauka i technika, przyroda i środowisko, sport i wolontariat. Znaczkami uczczono osoby oraz wydarzenia, które poruszają ludzi do dziś. Znaczek okazjonalny upamiętniający Ricardę Huch z 2014 roku nie jest pierwszym jej poświęconym. W roku 1975 Deutsche Bundespost wydała już znaczek o nominale 40 fenigów przedstawiający pisarkę. Ukazał się on w serii *Znane niemieckie kobiety*. Oprócz Ricardy Huch uczczono wówczas m.in. Annette Kolb (1870–1967), Else Lasker-Schüler (1869–1945) oraz Gertrud von Le Fort (1876–1971). Znaczki te były w obiegu do reformy walutowej, która 30 czerwca 2002 roku zastąpiła markę euro.

runku Ricardy Huch z lat jej studiów w Szwajcarii widnieje napis: „Kein Fürchten soll mich lähmen” [Żaden strach nie może mnie sparaliżować] – będący myślą przewodnią jej politycznie zaangażowanej twórczości. Znaczek zaprezentowano 3 lipca 2014 roku w Romantikerhaus w Jenie.

Władze Brunszwiku zainicjowały – w ramach rozpowszechnienia wiedzy o historii lokalnej – projekt *Durch Ricardas Märchenstadt. Literarisch-musikalische Ortsinszenierung zu Ricarda Huchs 150. Geburtstag* [Spacer po baśniowym mieście Ricardy. Literacko-muzyczna wizualizacja z okazji 150. rocznicy urodzin Ricardy Huch]. Wyreżyserowana przez Marion Korth wizualizacja zaprezentowana została w Brunszwiku w przeddzień urodzin pisarki. Motywem przewodnim była przyjaźń między Ricardą Huch, graną przez Yvonne Kamermann, a Anną Klie²², w której rolę wcieliła się Kathrin Nagel. Uczestnicy mogli odbyć spacer po XIX-wiecznym Brunszwiku, widzianym oczyma dwóch młodych kobiet, poszukujących urzeczywistnienia własnych ideałów.

Oficjalne uroczystości w landzie Turynia

Oficjalne uroczystości upamiętniające Ricardę Huch miały miejsce w Parlamencie Krajowym Państwa Federalnego Turynii 3 lipca 2014 roku. Obchody te nawiązywały do działalności Huch jako honorowej przewodniczącej Zebrania Doradczego Parlamentu Krajowego Turynii w 1947 roku oraz jej działalności na rzecz odbudowy demokratycznego i praworządnego państwa niemieckiego po 1945 roku. Ricarda Huch powiedziała wówczas m.in.: „Stało się udziałem landu Turynia, że nigdy już więcej w wirze wydarzeń nie zgasną gwiazdy: prawa, wolności i pokoju”²³.

²² Anna Klie (1858–1913), nauczycielka rysunków i prac ręcznych w Wyższej Szkole dla Dziewcząt w Brunszwiku, była przyjaciółką Ricardy Huch i jej siostry Lilly z lat młodości. Klie pisała również poezję i powieści dla młodzieży. W 1897 roku wyszła za mąż za nauczyciela z gimnazjum – Hansa Martina Schultza. Od tej pory publikowała jako Anna Schultz-Klie. Przyjaźń między Huch i Klie zakończył głośny skandal wokół związku Ricardy Huch z jej szwagrem Richardem Huchem. Por. A. Gabrisch, *In den Abgrund werf' ich meine Seele... Die Liebesgeschichte von Ricarda und Richard Huch*, Nagel und Kimche, Zürich 2000, s. 313.

²³ Tekst w oryginale: „Es sei dem Lande Thüringen beschieden, dass niemals mehr im wechselnden Geschehen ihm diese Sterne untergehen: das Recht, die Freiheit und der Frieden”. W uroczystościach tych wzięli udział m.in.: Erika von Schenk, siostrzenica pisarki; Christine Lieberknecht, premier Wolnego Kraju Turynii; Peter Böhm, potomek Ricardy Huch.

Portal Ricardy Huch

W ramach przygotowań do jubileuszu 150. urodzin pisarki utworzono również portal internetowy „Ricarda-Huch-Portal”, za który prawnie odpowiedzialny jest Hartmut Hautzel. Portal ten stawia sobie za cel: przybliżenie potencjalnym czytelnikom życia i twórczości niemieckiej pisarki oraz jej niezwykłych osiągnięć, kierując się mottem zaczerpniętym z jej wypowiedzi: „Życie jest pełne przeciwieństw «przeciwstawieństw» i każda prawda posiada również swoją antyprawdę”²⁴. Portal został podzielony na 15 części tematycznych, wśród których należy wymienić m.in.: aktualności, nowe odkrycia, terminy, biografia pisarki, opublikowane dzieła, szkoły noszące imię Ricardy Huch, nowe publikacje naukowe poświęcone jej życiu i twórczości, cytaty pisarki, recenzje dzieł oraz archiwum Ricardy Huch. Z przykrością należy jednak stwierdzić, że po zakończeniu oficjalnych uroczystości i imprez związanych z rokiem jubileuszowym zainteresowanie portalem słabnie²⁵.

Publikacje naukowe w roku jubileuszowym

Publikacje będące zwieńczeniem naukowym roku jubileuszowego można podzielić na następujące kategorie: prace zwarte, rozdziały monografii poświęcone Ricardzie Huch, twórczość Ricardy Huch w kontekstach tematycznych oraz artykuły prasowe.

²⁴ We wstępie do portalu Ricardy Huch można przeczytać: „Rok 2014 był szczególnym rokiem jubileuszowym dla Ricardy Huch, ponieważ 18 lipca 2014 obchodzono 150. rocznicę jej urodzin. Wspaniała pisarka, historyk i poetka opublikowała ponad 50 książek, które były czytane w ostatnim stuleciu. W latach 30. mogła nawet otrzymać nagrodę Nobla. Wiele z jej prac literackich, jej poszukiwań i wypowiedzi ma znaczenie również w obecnych czasach i będzie je miało w przyszłości. Utworzona homepage ma przypominać o wyjątkowych osiągnięciach Ricardy Huch, a wszystkim zainteresowanym pokazać, jakie wydarzenia z nią związane zostały zaproponowane w roku jubileuszowym 2014 na obszarze niemieckojęzycznym. Ponadto homepage jest źródłem informacji oraz umożliwia koordynację wszystkich przedsięwzięć oddanych ‘fanów’ Ricardy Huch” Por. źródło: <http://www.ricarda-huch.com> [dostęp: 7.09.2015].

²⁵ Do aktualnych wydarzeń należy zaliczyć przedstawienie projektu z maja 2015 roku odnośnie do studiów gender w ramach „Erste Ricarda Huch – Poetikdozentur” [Pierwsza docentura poetycka im. Ricardy Huch]. Szczytne założenie inicjatorów portalu, że co tydzień będzie prezentowana jakaś nowinka związana z życiem i twórczością R. Huch, jest dalekie od rzeczywistości. Do dzisiaj, czyli przez prawie 2 lata istnienia strony, opublikowano zaledwie 30 nowinek, np. talerz i kalendarz z 1936 roku. Por. źródło: <http://www.ricarda-huch.com> [dostęp: 7.09.2015].

Nakładem Niemieckiego Archiwum Literatury w Marbach (Deutsches Literaturarchiv) w serii *Spuren Nr. 108* [Ślady nr 108] ukazała się w 2015 roku publikacja Jutty Bendt zatytułowana *Ricarda Huch in Freiburg* [Ricarda Huch we Fryburgu]. Bendt opisuje pobyt Huch we Fryburgu w Bryzgowii, poczynając od października 1934 do 1936 roku, podejmując próbę osadzenia jej twórczości i działalności publicznej w realiach polityczno-społecznych oraz podkreślając, że również w tym okresie pisarka poszukiwała możliwości zaangażowania się w kształtowanie opinii publicznej poprzez podkreślenie historycznego znaczenia pojęcia tradycji w dziejach państwowości niemieckiej²⁶. Jutta Bendt akcentuje, że Huch była świadoma swej marginalnej pozycji w literaturze lat trzydziestych i czterdziestych, ale sama nigdy nie postrzegła siebie jako osoby należącej do pisarzy tzw. „emigracji wewnętrznej”.

W popularyzację dzieła Ricardy Huch poprzez przedstawienie aspektów biograficznych zaangażowała się w dużym stopniu Katrin Lemke, publikując m.in. prace *Ricarda Huch. Die Summe des Ganzen. Leben und Werk* [Ricarda Huch. Podsumowanie całości. Życie i twórczość] (Weimar 2014) oraz *Mein Herz, mein Löwe. Schriften und Briefe* [Moje serce, mój lwie. Rozprawy i listy] (Weimar 2015). Tematykę obydwu publikacji można scharakteryzować następująco, posiłkując się tekstem z okładki pierwszej z nich:

Ricarda Huch tworzyła swoje dzieło niezłomnie, celowo i z ogromną siłą osobistą. W tej książce została doceniona jako jedna z wielkich osobistości literatury niemieckiej. Dwa stulecia, dwie wojny światowe, dwa skomplikowane małżeństwa – życie w otoczeniu literatury²⁷.

Dla Katrin Lemke istotnym aspektem twórczości Ricardy Huch jest zależność między dziełem a biografią pisarki, czemu Huch daje wyraz rozważając znaczenie realiów otaczających twórcę w kontekście powstawania jego dzieł²⁸.

²⁶ W roku 1934 ukazał się nakładem berlińskiego wydawnictwa Atlantis pierwszy tom rozprawy historycznej *Römisches Reich Deutscher Nation* [Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego]. Ricarda Huch jako historyk opowiadała się tutaj za ideą państwa decentralistycznego, wzorującego się na organicznym modelu dawnej średniowiecznej Rzeszy z cesarzem na czele. Za tę publikację Huch otrzymała bardzo negatywne recenzje ze strony popleczników systemu narodowosocjalistycznego w Niemczech. Została okrzyknięta „magiem, dla którego w Trzeciej Rzeszy Adolfa Hitlera nie ma miejsca”. A.M. Koeppen, *Ein berühmter Name und ein unrühmliches Werk*, „Nationalsozialistische Monatshefte” 1935, nr 63, s. 70–72, tutaj s. 71.

²⁷ Tekst w oryginale: „Ricarda Huch gestaltete ihr Werk unbeirrbar, zielstrebig und mit großer persönlicher Kraft. Sie wird hier als eine der großen Gestalten der deutschen Literatur gewürdigt. Zwei Jahrhunderte, zwei Weltkriege, zwei komplizierte Ehen – ein Leben in der Literatur“. K. Lemke, *Ricarda Huch. Die Summe des Ganzen. Leben und Werk*, Weimarer Verlagsgesellschaft, Weimar 2014, s. 2 okł.

²⁸ Przemysleniom tym Ricarda Huch daje wyraz w listach do Richarda Hucha, pisanych podczas jej pobytu w Bremie. W tym czasie Ricarda prowadziła wykłady dotyczące nie-

W rozpowszechnienie wiedzy dotyczącej życia i twórczości Ricardy Huch o zasięgu regionalnym zaangażował się również Volker Wahl, poświęcając jubileuszowi 150. rocznicy urodzin pisarki odrębny zeszyt tematyczny nr 2 z 2014 roku periodyku „Weimar-Jena: Die große Stadt”²⁹ Ricarda Huch in Jena 1936 bis 1947 [Ricarda Huch w Jenie od 1936 do 1947]. Wahl, pisząc notę wydawniczą, wyszedł z założenia, że obecnie dzieło Ricardy Huch jest prawie całkowicie zapomniane. Wydana w latach 1967–1974 pod redakcją Wilhelma Emricha i Berndta Balzera jedenastotomowa publikacja dzieł zebranych *Gesammelte Werke* jest obecnie dostępna wyłącznie w antykwariatach. W pierwszej kolejności Wahl, jako redaktor, postuluje przedstawienie nowych informacji odnośnie do biografii Ricardy Huch, uwzględniając wcześniejsze wydawnictwa temu poświęcone oraz biorąc pod uwagę również publikacje naukowe dotyczące pisarki, które powstały w byłej NRD. Godnym uwagi artykułem jest tekst Katrin Lemke mówiący o historii powstania obrazu olejnego pędzla Rudolfa Lemkego, lekarza psychiatry z Jeny. Artykuł ten stanowi przyczynek do recepcji biografii Huch w kontekście estetyki obrazu. Ricarda Huch, jak sama wielokrotnie przyznawała, niechętnie pozowała, preferowała zdjęcia odzwierciedlające rzeczywistość³⁰. Ostateczna wersja obrazu Rudolfa Lemke powstała w 1941 roku w Jenie³¹. Postać Huch na tym obrazie opisuje we wspomnieniach Golo Mann w następujący sposób:

Kiedy widziałem postać, dla której odpowiednie określenie to ‘królewska kobieta’, to była właśnie ona: wysokiego wzrostu, celowo ubrana ze staromodną elegancją,

mieckiego romantyzmu. W liście z 27 sierpnia 1896 r. pisarka krytykuje *Lucindę* Schlegla za brak dystansu jej twórcy od własnych przeżyć (R. Huch, ‘*Du, mein Dämon, meine Schlange...*’. *Briefe an Richard Huch 1887–1897*, red. A. Gabrisch, Wallenstein Verlag, Göttingen 1998, s. 531–532).

²⁹ Celem badawczym Volkera Wahla jest przedstawienie nowych faktów związanych z życiem i twórczością Ricardy Huch w Jenie w latach 1936–1947 (V. Wahl, *Editorial*, „Weimar-Jena: Die große Stadt” 2014, nr 2, s. 91–95, tutaj s. 91).

³⁰ Ze wspólnych podróży z ukochanym Richardem Huchem zachowały się liczne zdjęcia, wykonywane w pracowniach fotograficznych (zob. *Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs*). W adresowanym do Richarda liście z 27 sierpnia 1896 roku kobieta pisze o „naszych zdjęciach” (R. Huch, *Du, mein Dämon*, s. 531). Podczas tej podróży zakochani mieli ze sobą aparat fotograficzny firmy Kodak, pożyczony od Marie Baum. Wspomniane zdjęcia nie zostały do tej pory odnalezione. Por. A. Gabrisch, *Kommentar*, [w:] R. Huch, *Du, mein Dämon*, s. 800.

³¹ Do powstania obrazu przyczyniła się w dużej mierze żona malarza Antje Bultmann-Lemke, której przyjaźń z Ricardą Huch rozpoczęła się w roku 1940. Por. K. Lemke: *Das Ricarda Huch-Porträt des Jenaer Arztes Rudolf Lemke*, „Weimar-Jena: Die große Stadt” 2015, Jg. 8, Nr. 1, s. 117–118. Antje Bultmann-Lemke była od roku 1944 osobistą sekretarką pisarki. Zob. K. Lemke, *Das Ricarda Huch-Porträt des Jenaer Arztes Rudolf Lemke*, „Weimar-Jena: Die große Stadt” 2015, Jg. 8, Nr. 1, s. 123–125.

w kolorze czarnym, zapięta aż po samą szyję, z głową szlachetną i przepełnioną myślami³².

Spojrzenie Huch na tym portrecie zdradza człowieka z ufnością patrzącego w przyszłość, który nie stracił nigdy nadziei na możliwą wewnętrzną przemianę w myśl zasad humanitaryzmu. W sylwetce Huch przejawia się specyficzna synteza: to, co zewnętrzne, i to, co wewnętrzne, łączy się harmonijnie w całość.

Uzupełnieniem zeszytu tematycznego poświęconego Ricardzie Huch są artykuły w kolejnych numerach periodyku „Weimar-Jena: Die große Stadt”, i tak w zeszycie nr 3 z 2014 roku ukazał się tekst Friedricha Denka *Ricarda Löwenherz – eine Nachlese zu Ricarda Huchs 150. Geburtstag* [Ricarda lwie serce – pokłosie 150. rocznicy urodzin], natomiast w zeszycie nr 1 z 2015 roku opracowanie Volkera Wahla *Fliegerangriff – Ricarda Huchs literarisches Vermächtnis* [Nalot bombowy – literacki testament Ricardy Huch]. Obydwa teksty podejmują próbę przedstawienia stosunku Ricardy Huch do narodowego socjalizmu. Denk przybliży artykuły pióra Ricardy Huch, które ukazały się w latach 1943–1944 w prasie narodowosocjalistycznej oraz tom jej poezji pt. *Herbstfeuer* [Ogień jesienny], doszukując się w nich treści krytykujących reżim Trzeciej Rzeszy³³. Podobnie rekonstruuje Wahl historię powstania wspomnień Ricardy Huch nawiązujących do nalotu aliantów na Jenę 19 marca 1945 roku, którymi pisarka podzieliła się w audycji radiowej z dnia 9 kwietnia 1947 roku, nagranej i wyemitowanej podczas ostatniego pobytu Ricardy Huch w Szwajcarii³⁴.

W wiodących dziennikach niemieckich ukazały się natomiast artykuły nawiązujące do 150. urodzin pisarki, stawiające sobie za cel zaprezentowanie takich aspektów z życia i twórczości Ricardy Huch, które można by przenieść do naszych czasów i które mogłyby zainteresować potencjalnych czytelników³⁵.

³² Tekst w oryginale: „Wenn ich eine Gestalt sah, für welche der Ausdruck ‘königliche Frau’ zutraf, so war sie es: hochgewachsen mit bewußt altmodischer Eleganz gekleidet, dunkel und bis zum Halse geschlossen, der Kopf vornehm und geistvoll.“ cyt. za: G. Mann, *Erinnerungen und Gedanken. Eine Jugend in Deutschland*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1986, s. 249.

³³ Zob. G. Häntzschel, *Ricarda Huchs Gedichtsammlung ‘Herbstfeuer’ (1944/1947) und die Politisierung poetischer Bildlichkeit im Kontext des Nationalsozialismus*, [w:] *Geschichtsfühl und Gestaltungskraft. Funktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch*, red. C.-F. Berghahn, J. Paulus, J. Röhnert, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2016, s. 137–149.

³⁴ Zob. V. Wahl, *Ricarda Huchs literarisches Vermächtnis zum 19. März 1945 in Jena*, „Weimar-Jena: Die große Stadt” 2015, Jg. 8, Nr. 1, s. 77–104.

³⁵ Wymienić tutaj należy m.in. następujące teksty: Dorit Krusche, *Ricarda Huch. Wilder, böser, schöner* [Ricarda Huch. Bardziej nieposkromiona, zła, piękniejsza], w dzienniku „Die Zeit”, 17.07.2014; Tilman Krause, *Sie war jahrzehntelag die erste Frau Deutschlands* [Przez

Dorit Krusche podkreśla przede wszystkim aspekty działalności Huch jako historyka, dla którego rzeczywistość przeszłości wytworzyła mity, a jego zadaniem jest odszyfrowanie tychże mitów w realiach współczesności³⁶. Również Hartmut Scheible w swoim artykule odnosi się do poglądów Huch dotyczących państwowości niemieckiej. Upadek idei organicznej³⁷ państwowości niemieckiej Huch dostrzega w upadku Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego w 1806 roku oraz w zjednoczeniu Niemiec pod egidą Prus. Zdaniem Tilmana Krausego, potencjalnego współczesnego czytelnika może zainteresować historia kultury w ujęciu Ricardy Huch, opierająca się w dużym stopniu na pracach Jacoba Burckharda, stawiająca w centrum zainteresowań jednostkę skupiającą w sobie przeciwstawne potencjały, ale jednak zdolną do czynu twórczego na rzecz całej ludzkości

w myśl idei humanitaryzmu. Natomiast dla Klaus Bellina najistotniejszym jawi się fakt publicznego protestu Ricardy Huch przeciw narodowemu socjalizmowi w jej wystąpieniu w 1933 roku przed Pruską Akademią Nauk w Sekcji Literaturoznawczej.

Wszyscy autorzy zaprezentowanych tekstów jednoznacznie opowiadają się za ponadczasowością dzieła Ricardy Huch, które wywodzi się z tradycji intelektualnej Niemiec.

Zakończenie

Ricarda Huch jako pisarka, historyk i intelektualistka należy bezsprzecznie do największych osobistości życia kulturalno-literackiego Niemiec końca XIX i XX wieku. Zróżnicowane inicjatywy podjęte w jubileuszowym 2014 roku, mające na celu ożywienie recepcji dzieła i życia Ricardy

dziesięciolecia była pierwszą kobietą w Niemczech], „Die Welt”, 18.07.2014; Klaus Bellin, *Kraft, Geist und Mut. ‘Die Stimme einer herrlichen Frau’: Vor 150 Jahren wurde Ricarda Huch geboren* [Siła, intelekt oraz odwaga. ‘Głos wspaniałej kobiety’. Przed 150 laty urodziła się Ricarda Huch], w „Neues Deutschland. Sozialistische Zeitung”, 18.07.2014; Hartmut Scheible, *Ricarda Huch, neu zu entdecken. Reich, Romantik und Rätesystem* [Na nowo odkryć Ricardę Huch. Rzesza, romantyzm oraz samorządność], w „Frankfurter Allgemeiner Zeitung”, 2.12.2015.

³⁶ Ricarda Huch brała udział w dyskusji jej czasów odnośnie do znaczenia historii i sposobów jej przedstawiania. Polemizowała z wiodącym wówczas historykiem Leopoldem Rankem, któremu zarzucała „ukrytą podległość w odniesieniu do rzeczywistości” (zob. m.in. *Naturphilosophie*, [w:] *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Bd. 6, Schwabe Verlag, Basel 1984, kol. 535–560).

³⁷ Swą teorię R. Huch opierała na ideałach wczesnych romantyków, a w szczególności na filozofii natury Schellinga.

Huch, pokazały, że wartości moralno-społeczne propagowane przez pisarkę są wciąż żywe i ważne również dla współczesnego człowieka. Niestety, z przykrością trzeba stwierdzić, że zaszczytne zamierzenia organizatorów inicjatyw jubileuszowych nie przyczyniły się do renesansu poczytności i wzmożonej recepcji dzieł Ricardy Huch. Sytuację tę utrudnia przeciętnemu niemieckiemu czytelnikowi brak wznowień krytycznych wydań dzieł pisarki. Obecnie na rynku wydawniczym dostępna jest wyłącznie powieść kryminalna *Der Fall Deruga* [Sprawa Derugi]³⁸. Pozostaje żywić nadzieję, że zainteresowanie twórczością i życiem Huch ponownie będzie miało miejsce w 2017 roku, w którym przypada 70. rocznica śmierci pisarki oraz 500. rocznica reformacji³⁹, skoro Ricarda Huch była także zaangażowana w recepcję myśli reformatorskich Marcina Lutera po 1910 roku⁴⁰.

Bibliografia

- Baum M., *Leuchtende Spur. Das Leben Ricarda Huchs*, Rainer Wunderlich Verlag Hermann Leins, (4. Aufl.), Tübingen 1964.
- Bellin K., *Kraft, Geist und Mut. 'Die Stimme einer herrlichen Frau': Vor 150 Jahren wurde Ricarda Huch geboren*, „Neues Deutschland. Sozialistische Zeitung”, 18.07.2014.
- Berghahn C., *Strakte Frau, schwere Lektüre*, źródło: <http://www.braunschweiger-zeitung.de/kultur/article151530776/Starke-Frau-schwere-Lektuere.html> [dostęp: 29.09.2016].
- Delabar W., *Dichterin unter Dichtern. Ricarda Huch in der Sektion für Dichtkunst der Preußischen Akademie der Künste*, [w:] *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft. Funktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch*, red. C.-F. Berghahn, J. Paulus, J. Röhnert, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2016, s. 87–103.
- Gabrisch A., *In den Abgrund werf' ich meine Seele... Die Liebesgeschichte von Ricarda und Richard Huch*, Nagel und Kimche, Zürich 2000.
- Häntzschel G., *Ricarda Huchs Gedichtsammlung 'Herbstfeuer' (1944/1947) und die Politisierung poetischer Bildlichkeit im Kontext des Nationalsozia-*

³⁸ R. Huch, *Der Fall Deruga. Kriminalroman. Neuauflage zum 150. Geburtstag am 18. Juli 2014*, Insel, Berlin 2014.

³⁹ Zob. H. Hautzel: *Willkommen im Ricarda Huch Portal*, źródło: <http://www.ricarda-huch.com/> [dostęp: 7.09.2015].

⁴⁰ R. Huch, *Luthers Glaube* (1916) oraz *Der Sinn der Heiligen Schrift* (1919). Nakładem wydawnictwa Kiepenheuer und Witsch ukazała się publikacja *Luther*, opatrzone wstępem Berndta Balzera (1983). Stanowi ona przedruk fragmentów pierwszego tomu *Deutsche Geschichte* z 1934 roku.

- lismus, [w:] *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft. Funktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch*, red. C.-F. Berghahn, J. Paulus, J. Röhnert, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2016, s. 137–149.
- Häntzschel H., *Die Unzeitgemäße Ricarda Huch – eine Schriftstellerin der Grenzüberschreitungen: lebensgeschichtlich, poetisch, wissenschaftlich, politisch*, [w:] *Geschichtsgefühl und Gestaltungskraft. Funktionalisierungsverfahren, Gattungspoetik und Autoreflexion bei Ricarda Huch*, red. C.-F. Berghahn, J. Paulus, J. Röhnert, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2016, s. 17–30.
- Häntzschel H., *Ricarda Huch (1864–1947). Eine Frau zwischen Dichtung und Geschichtsschreibung*, [w:] *München Leuchtet für die Wissenschaft. Berühmte Forscher und Gelehrte*, Bd. 2, red. U. Leutheusser, H. Nöth, Alitera Verlag, München 2008, s. 56–77.
- Hautzel H., *Ricarda Huch Portal*, źródło: <http://www.ricarda-huch.com/> [dostęp: 7.09.2015].
- Huch R., *Der Fall Deruga .Kriminalroman. Neuausgabe zum 150. Geburtstag am 18. Juli 2014*, insel taschenbuch, Berlin 2014.
- Huch R., *Der Sinn der Heiligen Schrift* Insel-Verlag, Leipzig 1919
- Huch R., *„Du, mein Dämon, Meine Schlange...“ Briefe an Richard Huch 1887–1897*, red. A. Gabrisch, Wallstein Verlag, Göttingen 1998.
- Huch R., *Erinnerungen an das eigene Leben*, Ullstein Werkausgaben, Frankfurt am Main – Berlin – Wien 1982.
- Huch R., *Gesammelte Werke*, Bd. 5: *Gedichte, Dramen, Reden, Aufsätze und andere Schriften*, red. W. Emrich, Kiepenheuer und Witsch, Köln 1971, s. 963–1047.
- Huch R., *Luther*, mit einem Nachwort von B. Balzer, Kiepenheuer und Witsch, Köln 1983.
- Huch R., *Luthers Glaube*, Insel-Verlag, Leipzig 1916.
- Huch R., *Novalis*, [w:] eadem, *Gesammelte Werke*, Bd. 6: *Literaturgeschichte und Literaturkritik*, red. W. Emrich, Kiepenheuer und Witsch, Köln 1969, s. 74–89.
- Jasper M., *Ricarda Huch – Vorkämpferin der Nazis?*, „Braunschweiger Zeitung“, źródło: <http://www.braunschweiger-zeitung.de/kultur/atricle/151940081/Ricarda-Huch-Vorkaempferin-der-Nazis.html> [dostęp: 9.07.2015].
- Jelitto-Piechulik G., *‘Frühling in der Schweiz’ – deutsche Exilerfahrungen in geschichtlichen Kontexten*, [w:] *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Freiheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebens-*

- welt, red. G. Jelitto-Piechulik, M. Jokieli, M. Wójcik-Bednarz, LIT Verlag, Wien 2015, s. 161–178.
- Jelitto-Piechulik G., *Modernitätskrise und Mentalitätswandel an zwei Jahrhundertsschwellen – Wilhelm Diltheys und Ricarda Huchs Novalis-Charakteristiken*, [w:] *Die Romantik in heutiger Sicht. Studien und Aufsätze*, red. G.B. Szewczyk, G. Jelitto-Piechulik, Neisse Verlag, Dresden 2017, s. 211–224).
- Jelitto-Piechulik G., *Recepcja twórczości Ricardy Huch w Polsce*, „Transfer. Reception Studies” 2016, t. 1, s. 31–49, <http://dx.doi.org/10.16926/trs.2016.01.02>.
- Koepcke C., *Ricarda Huch ihr Leben und ihr Werk*, Insel Verlag, Frankfurt am Main – Leipzig 1996.
- Koepfen A. M., *Ein berühmter Name und ein unrühmliches Werk*, „Nationalsozialistische Monatshefte” 1935, nr 63, s. 70–72.
- Krause T., *Sie war jahrzehntelang die erste Frau Deutschlands*, „Die Welt”, 18.07.2014.
- Krusche D., *Ricarda Huch. Wilder, böser, schöner*, „Die Zeit”, 17.07.2014.
- Lemke K., *Das Ricarda Huch-Porträt des Jenaer Arztes Rudolf Lemke*, „Weimar-Jena: Die große Stadt” 2015, Jg. 8, Nr. 1, s. 123–125.
- Lemke K., *Ricarda Huch. Die Summe des Ganzen. Leben und Werk*, Weimarer Verlagsgesellschaft, Weimar 2014.
- Maierhofer W., *Ricarda Huch. 'Der große Krieg in Deutschland' (1912–14). Lob- und Schreckensbilder von 'Teufelsweibern'*, [w:] idem, *Hexen – Huren – Teufelsweiber. Bilder des Weiblichen in Erzählwerken über den Dreißigjährigen Krieg*, Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 2005, s. 305–327.
- Mann G., *Erinnerungen und Gedanken. Eine Jugend in Deutschland*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1986.
- Mann T., *Briefe*, Bd. 1: *Briefe 1889–1936*, red. E. Mann, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1996.
- Mann T., *Zum sechzigsten Geburtstag Ricarda Huchs 1924*, [w:] idem, *Über deutsche Literatur. Ausgewählte Essays, Reden und Briefe*, Philipp Reclam jun., Leipzig 1975.
- Naturphilosophie*, [w:] *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Bd. 6, Schwabe Verlag, Basel 1984, kol. 535–560.
- Reich-Ranicki M., *Ricarda Huch, der weiße Elefant*, [w:] *Ricarda Huch. Studien zu ihrem Leben und Werk. Aus Anlaß des 120. Geburtstages (1864–1984)*, red. H.-W. Peter, PP-Verlag, Braunschweig 1985, s. 1–10.
- Ricarda Huch 1864–1947. Eine Ausstellung des Deutschen Literaturarchivs im Schiller-Nationalmuseum Marbach am Neckar. 7. Mai–31. Oktober 1994*, Schiller-Nationalmuseum Marbach, red. J. Bendt, K. Schmidgall, U. Weigl, Deutsche Schillergesellschaft, Marbach am Neckar 1994.

Ricarda Huch. *In einem Gedenkbuch zu sammeln... Bilder deutscher Widerstandskämpfer*, red. W.M. Swiedrzik, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig 1998.

Safranski R., *Romantik. Eine deutsche Affäre*, (4. Aufl.), Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 2007.

Scheible H., *Ricarda Huch, neu zu entdecken. Reich, Romantik und Rätesystem*, „Frankfurter Allgemeiner Zeitung“, 2.12.2015.

Seghers A., *Ricarda Huch*, [w:] *Begegnungen und Würdigungen. Literarische Porträts von Carl Spitteler bis Klaus Mann*, red. P. Goldamer, Rostock-Hinstorff, Rostock 1984.

Wahl V., *Editorial*, „Weimar-Jena: Die große Stadt“ 2014, nr 2, s. 91–95.

Wahl V., *Ricarda Huchs literarisches Vermächtnis zum 19. März 1945 in Jena*, „Weimar-Jena: Die große Stadt“ 2015, Jg. 8, Nr. 1, s. 77–104.

Strony www

<http://www.braunschweiger-zeitung.de/kultur/atricle151940081/Ricarda-Huch-Vorkaempferin-der-Nazis.html> [dostęp: 29.07.2015].

<http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/alpha-camups> [dostęp: 20.04.2016].

<http://www.ricarda-huch.com/> [dostęp: 7.09.2015].

<http://www.der-loewe.info/neue-briefmarke-mit-ricarda-huch/> [dostęp: 25.04.2016].

http://www.braunschweig.de/kultur/literatur/ricarda_huch/Symposium.html [dostęp: 10.10.2016].

https://www.braunschweig.de/kultur/literatur/ricarda_huch/Huch_Ricarda_und_die_Geschichte_Symposium_21_und_22_11.2014.pdf [dostęp: 25.09.2016].

Reception of Ricarda Huch's Work in Germany in 2014 during the Jubilee of the 150th Anniversary of the Author's Birth

Summary

The article presents research that deals with the reception of the work of the German writer, Ricarda Huch, in Germany in 2014 during the jubilee commemorating the 150th anniversary of her birth. A renaissance of Huch's life and work developed during the jubilee year. This renaissance reception is examined in the following categories: conferences and symposiums, lectures, exhibitions of the visual arts, official ceremonies in Thuringia, website created and dedicated to the author's life, work, and her work's reception, publications that mark the scientific culmination of the jubilee year. The result of the many scientific, social, and politi-

cal initiatives addressed during the year to the various levels and classes of society have shown that the writing of Ricarda Huch is able to inspire the contemporary German reader. In 2017 during the 70th anniversary of the writer's death, a second renaissance is anticipated. Additionally, 2017 marks the 500th anniversary of the Reformation, and Huch makes reference to Martin Luther in her religious and worldview treatises.

Keywords: Ricarda Huch, reception of the German literature of the 19th and 20th centuries, reformation, Martin Luther, Thuringia.

Zur Rezeption des Werkes von Ricarda Huch in Deutschland – rund um das 150. Geburtsjubiläum der Dichterin im Jahr 2014

Zusammenfassung

Dieser Beitrag bespricht den Forschungsstand zur Rezeptionsgeschichte des Werks der deutschen Schriftstellerin Ricarda Huch in Deutschland rund um das 150. Geburtsjubiläum der Autorin im Jahr 2014. Eine Renaissance des Lebens und Werkes von Huch kann im Jubiläumsjahr unter folgenden Aspekten betrachtet werden: Konferenzen und Symposien, Vorlesungen, Ausstellungen und Vorführungen, offizielle Feierlichkeiten im Freistaat Thüringen, die Gründung des Ricarda Huch Internet-Portals, welches dem Leben und Werk der Autorin gewidmet ist, sowie Veröffentlichungen, die eine wissenschaftliche Krönung des Jubiläumsjahrs bilden. Die von Wissenschaftlern, von lokal engagierten Personen sowie von kommunalen Institutionen organisierten und für unterschiedliche soziale Gruppen in Deutschland gedachten Initiativen haben gezeigt, dass das schriftstellerische Werk von Ricarda Huch auch den zeitgenössischen deutschen Leser inspirieren kann. Eine erneute Wiederbelebung des Leseinteresses wird im Jahr 2017 erwartet, in dem der 70. Jahrestag des Todes der Schriftstellerin begangen wird sowie das 500. Jubiläum der Reformation, wodurch Huchs Werke zu Martin Luther und anderen religiösen Themen in den Blickpunkt rücken.

Schlüsselwörter: Ricarda Huch, Rezeption der deutschen Literatur des 19. und 20. Jahrhunderts, Reformation, Martin Luther, Thüringen.